

บทเรียนองค์ความรู้ของ นายนิวัตร เฉลิมชุตติเดช เศรษฐกรชำนาญการพิเศษ ศูนย์ประเมินผล

จากการสะสมประสบการณ์ในการเป็นเกษตรกรทำฟาร์มเลี้ยงนกกระทา ระหว่างปี ๒๕๒๖ – ๒๕๒๙ ทำหน้าที่ฝ่ายวางแผนและติดตามประเมินผล ผู้ช่วยผู้จัดการโครงการ และผู้จัดการฝ่ายส่งเสริมการเกษตร โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวบาสมาดีเพื่อการส่งออก ภายใต้แผนประสานความร่วมมือสี่ภาค ในภาคเอกชน ระหว่าง ปี ๒๕๓๐ – ๒๕๓๕ และรับราชการ ทำหน้าที่ติดตามประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ รวมทั้งทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการคณะทำงานศึกษาและกำหนดแนวทางช่วยเหลือเกษตรกร ที่เป็นหนี้ ตามโครงการแผนฟื้นฟูการเกษตร และโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ตามแนวทางที่ ศูนย์ประเมินผลปฏิบัติสืบต่อกันมา ระหว่างปี ๒๕๓๕ – ๒๕๔๙ หลังจากนั้นได้นำความรู้ที่ได้รับการอบรมจาก ประเทศเนเธอร์แลนด์ มาปรับใช้ในการติดตามและประเมินผลโครงการที่ได้รับมอบหมาย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการสอบถามข้อมูลและการยอมรับจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ จนถึงปัจจุบัน สำหรับผลการปรับปรุงแนวทางการทำงานดังกล่าว ทำให้เกิดผลงานที่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจ เช่น รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ปี ๒๕๕๑ (เอกสารวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ ๑๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๘,๘๒๕ หน้า) ช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามโครงการได้รับทราบปัญหาและกำหนดแนวทาง แก้ไขปัญหาร่วมกันในเวลาทีสรุปผลการประเมินผล นอกจากนี้ในเล่มรายงานยังรวบรวมองค์ความรู้ ตลอดจนแนวคิดและภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านจากทุกภาคของประเทศไว้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เอกสารเล่มนี้ ได้รับความสนใจและมีการเผยแพร่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน การประเมินผลการถ่ายทอดความรู้ในการพัฒนา การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (เอกสารวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ ๑๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๕) ช่วยให้ หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการรับทราบปัญหาการปฏิบัติงานจากเวทีประชุมสรุปผลการประเมิน ส่งผล ให้มีการปรับเป้าหมายการทำงานจากที่เคยกำหนดให้มีการตั้งศูนย์เรียนรู้หลักทุกอำเภอ ซึ่งเกิดปัญหา ในการดำเนินงานมาก เหลือแค่ศูนย์หลักจังหวัดละแห่งเท่านั้น เป็นต้น สำหรับองค์ความรู้ในการดำเนินงาน ข้างต้น สามารถสรุปบทเรียนตามประเด็นที่กำหนดได้ ดังนี้

๑. วิธีหรือขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือการเตรียมการทั้งด้านข้อมูล องค์ความรู้ ทีมงาน เครื่องมือ ต่าง ๆ ก่อนการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ

๑.๑ ศึกษารายละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเตรียมคู่มือการทำงาน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด วิธีการ ขั้นตอนการทำงาน เป้าหมาย แบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ โครงการในพื้นที่ ประธานหรือผู้นำที่รับผิดชอบนำโครงการไปดำเนินงานในพื้นที่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมทั้งรายละเอียดอื่น ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน

๑.๒ ชี้แจงแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติงานตามคู่มือให้หน่วยงานเจ้าของโครงการทราบ พร้อมทั้ง ขอความร่วมมือในการสนับสนุนข้อมูลและเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๑.๓ ประชุมผู้ร่วมปฏิบัติงานให้เข้าใจแนวคิด วิธีการ ขั้นตอนการทำงาน เป้าหมาย รวมทั้งชี้แจง รายละเอียดการใช้แบบสัมภาษณ์ต่าง ๆ และมอบภารกิจพร้อมทั้งกำหนดเวลาในการแจ้งความก้าวหน้า / ส่งงาน

๑.๔ ผู้ร่วมปฏิบัติงานประสานงานลงพื้นที่ชี้แจงแนวทางการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ พร้อมทั้งวางแบบสัมภาษณ์ให้กรอกลงหน้า

๑.๕ ผู้ร่วมปฏิบัติงานลงพื้นที่เก็บแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งสังเกตการณ์การดำเนินงานในพื้นที่จริง และสัมภาษณ์เกษตรกร

๑.๖ วิเคราะห์ข้อมูลและยกร่างรายงานผลการประเมินเบื้องต้น แล้วเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมรับฟังผลการประเมินและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เมื่อได้ข้อสรุปจากการประชุมแล้วจึงจัดทำรายงานผลการประเมินฉบับสมบูรณ์ ต่อไป

๒. ผลสำเร็จ และกลวิธีทำให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่างจากการทำโดยทั่วไป ความโดดเด่นของเทคนิค รวมทั้งกลเม็ดเคล็ดลับ

๒.๑ การดำเนินงานตามแนวทางนี้ จะช่วยให้ได้ผลการประเมินที่ตรงตามความเป็นจริงและได้รับการยอมรับมากกว่าการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลแล้ววิเคราะห์ สรุปผลการประเมินเลย

๒.๒ กระบวนการทำงานช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และร่วมกันปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่สามารถดำเนินการได้เองในพื้นที่ได้ทันที รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ส่วนงานที่เกี่ยวข้องรับไปพิจารณาแก้ไขในกรณีที่ไม่อยู่ในขอบเขตที่ดำเนินการได้เองในพื้นที่

๒.๓ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล และข้อคิดเห็น เนื่องจากผลการประเมินเป็นมติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนไม่ได้ผูกมัดคนให้ข้อมูลคนใดคนหนึ่ง รวมทั้งข้อสรุปจากการประชุมยังช่วยคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นให้เบาบางลงหรือสิ้นสุดลงได้

๓. ปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

๓.๑ ผู้บังคับบัญชาต้องเห็นด้วยกับแนวคิด และเปิดโอกาสให้ดำเนินการได้ พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณและกำลังเจ้าหน้าที่

๓.๒ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมงานให้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับ องค์กรเกษตรกร และตัวผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อให้มีความพร้อมในการทำงานร่วมกัน

๓.๓ การนำทำเป็นตัวอย่างให้ทีมงานเห็นและเข้าใจวิธีการดำเนินงานตรงกัน รวมทั้งติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และส่งตัวอย่างการดำเนินงานที่ทำเสร็จเป็นตัวอย่างให้ทีมงานดูเป็นระยะ ๆ

๔. ปัญหาอุปสรรคในการทำงานที่พบบ่อย และวิธีการแก้ไขปัญหาที่พบ รวมทั้ง ข้อพึงระวัง เป็นต้น

๔.๑ การถ่ายทอดข้อมูลหลายขั้นตอนทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน เช่น หัวหน้ามาฟังแล้วไปถ่ายทอดต่อได้ไม่ครบถ้วน วิธีป้องกันและแก้ปัญหาทำได้โดยลงไปทำเป็นตัวอย่างให้ดู รวมทั้งจัดทำรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติพร้อมแสดงตัวอย่างให้ชัดเจน

๔.๒ ผู้ปฏิบัติมีประสบการณ์น้อย และยังขาดความมั่นใจในการทำงาน หรือไปพบปัญหาสภาพแวดล้อมที่ทำงานยาก วิธีแก้ปัญหา ต้องลงพื้นที่ไปช่วยทันทีเมื่อได้รับการร้องขอ โดยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้กำลังใจและช่วยแต่งเติมในกรณีที่ผู้ปฏิบัติติดขัด

๔.๓ ผู้ปฏิบัติงานมีหลายคนหลายความคิด รายงานที่ออกมาไม่เป็นไปในทางเดียวกัน วิธีป้องกันปัญหา ต้องกำหนดหัวข้อ รูปแบบ ชนิดตัวอักษร และขนาดให้ยึดเป็นมาตรฐานเหมือนกัน

๔.๔ ผลงานของผู้ปฏิบัติบางคนไม่ครบถ้วน ล่าช้า วิธีป้องกันและแก้ไข ต้องมีการกำหนดตารางเวลาในการส่งรายงาน และจัดระบบการติดตามและตรวจคุณภาพงานเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพตรงตามเวลาที่กำหนด

๕. องค์ความรู้ตามภารกิจของหน่วยงานหรือพื้นที่ หรือเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อเกษตรกร หรือเป็นองค์ความรู้ที่เคยนำเสนอ ให้คำปรึกษา คำแนะนำแก่เกษตรกรเป็นประจำ

๕.๑ การทำการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำการเกษตร โดยเน้นให้เกษตรกรพึ่งตัวเองด้านอาหาร ของใช้ ปัจจัยการผลิต รวมทั้งลด ละ เลิก อบาบมูข ตามแบบอย่างที่ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านนำประสบการณ์ที่ทำด้วยตัวเองสำเร็จแล้ว มาถ่ายทอดให้เกษตรกรทั่วไปได้เรียนรู้

๕.๒ การชักชวนให้เกษตรกรศึกษา และนำภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านที่ทำสำเร็จแล้วไปทดลอง ปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกรเอง โดยเน้นการทำการเกษตรผสมผสานแบบยั่งยืนไม่ใช่สารเคมี และไม่ใช้ปุ๋ยเคมี เน้นให้เกษตรกรทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง ฮอโมนกระตุ้นการเจริญเติบโตใช้เอง

๕.๓ แจกเอกสารรายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี ๒๕๕๑ จำนวน ๘,๘๒๕ หน้า ในรูปของแผ่นซีดี ซึ่งรวบรวมแนวคิด ภูมิปัญญา องค์ความรู้ ตลอดจนสูตรการทำปัจจัยการผลิต สูตรการทำของใช้ในครัวเรือน สูตรการทำอาหารคาว - หวาน - เครื่องดื่มสมุนไพร ฯลฯ ของปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ โดยมีชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ และแผนที่ตั้ง ของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเจ้าขององค์ความรู้ เพื่อให้เกษตรกรที่สนใจติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้

